

اقدامات اقناعی امام کاظم (ع) برای اصلاح افکار عمومی

پژوهشگر تاریخ اسلام گفت: تلاش‌های بی وقفه امام کاظم (ع) باعث می‌شود تشیع وارد مناطق مختلف شده و گسترش پیدا کند. از این دوره به بعد است که تشیع به شهرهای مختلف از جمله مصر، خراسان راه می‌یابد.

پژوهشگر تاریخ اسلام گفت: تلاش‌های بی وقفه امام کاظم (ع) باعث می‌شود تشیع وارد مناطق مختلف شده و گسترش پیدا کند. از این دوره به بعد است که تشیع به شهرهای مختلف از جمله مصر، خراسان راه می‌یابد.

خبرگزاری مهر- گروه دین و آیین- فاطمه علی آبادی: امروز ۲۵ رجب سالروز شهادت جانشین امام موسی کاظم (ع) است. لقب امام موسی بن جعفر (ع)، کاظم و عبدصالح بوده و بیانگر شخصیت آن حضرت و فراوانی عبادت ایشان است. همچنین امام کاظم (ع) به دلیل اینکه بسیار حاجت مردم را برآورده می‌کردند، در میان شیعیان به باب الحوائج مشهور بودند. به همین خاطر در عراق رسم است که عروس و دامادها روز اول عروسی به زیارت حرم مطهر امام کاظم (ع) می‌روند و سپس به مراسم عروسی خود می‌پردازند. کنیه امام کاظم (ع)، ابوالحسن و ابوابراهیم است. در سال ۱۴۸ که پدر بزرگوارشان امام صادق (ع) به شهادت رسیدند، امام کاظم (ع) در سن بیست سالگی به امامت می‌رسند. امام کاظم (ع) از سال ۱۴۸ تا سال ۱۵۸ با منصور عباسی هم دوره هستند، از سال ۱۵۹ تا سال ۱۶۹ تقریباً یازده سال نیز در عصر مهدی عباسی زندگی کردند، پس از آن به مدت یک سال نیز با هادی عباسی هم دوره و از سال ۱۷۰ تا ۱۸۳ با هارون هم عصر بودند.

اقدامات اقناعی امام کاظم (ع) برای اصلاح افکار عمومی

به مناسبت سالروز شهادت آن امام همام و برای آشنایی بیشتر با وضعیت شیعیان در دوران حیات امام موسی کاظم (ع) با حجت الاسلام احمد فلاح زاده پژوهشگر تاریخ اسلام به گفتگو پرداختیم که حاصل آن را در ادامه می‌خوانید:

* امام کاظم (ع) در دوران جوانی به امامت می‌رسند و از همان ابتدای امر شروع به گسترش تشکیلاتی می‌کنند که در زمان امام صادق علیه السلام شکل گرفته بود؛ بفرمائید آن تشکیلات چه بود و شیعیان در چه وضعیتی به سر می‌بردند؟

از جمله اقدامات ایشان در تقویت تشکیلاتی که امام صادق (ع) بنا نهاده بوده می‌توان به نهاد وکالت اشاره کرد. لازم به ذکر است در نهاد وکالت، امام صادق (ع) افرادی را به عنوان نماینده و وکیل خود به شهرهای شیعه نشین می‌فرستادند این افراد علاوه بر وظیفه تبلیغی، دریافت وجوهات و رساندن آن به دست امام، پاسخگویی به سوالات و مسائل مردم بود و همچنین آنان مشکلات مالی و دعوای مردم را حل و فصل می‌کردند. در این دوران خزانه‌ای تشکیل شده بود که اموالی از ثروتمندان در آن جمع‌آوری شده و برای فقرا خرج می‌شد. امام کاظم (ع) در دوران امامت خود نهاد وکالت را گسترش داد و تلاش کرد مقداری وضعیت مردم را نسبت به گذشته تغییر دهد.

موضوع دیگری که در دوران امام کاظم (ع) مطرح بود، مسئله ادعای امامت استماعیلیه بود. شبکه یاران امام به کمک امام کاظم (ع) مسائل و شبهات پیش آمده در این زمینه را برای شیعیان حل می‌کردند و سعی داشتند سوال و شبهه‌ای در بین مردم بی‌پاسخ نماند. یکی از نشانه‌هایی که مسائل را تا حدودی برای شیعیان حل می‌کرد، خبرهای غیبی بود که گاهی امام کاظم (ع) بیان می‌کرد. آن حضرت گاهی خبر از فوت کسی یا وقوع حادثه‌ای می‌دادند و این اخبار باعث می‌شد اعتقاد شیعیان به ایشان محکم‌تر شود. در آن دوران شیعه در کوفه، بغداد، مدینه، اهواز و برخی شهرهای دیگر گسترش داشت و یاران امام به عنوان مبلغ در این مناطق مشغول فعالیت بودند. تا دوره منصور اتفاق خاصی نیفتاد، در دوره مهدی عباسی به دلیل اینکه پدرش با شیعیان زیاد درگیر شده بود کمی فضا آرام‌تر بود. در این دوران امام شرایط را مناسب می‌بیند و از این فرصت برای اصلاح افکار عمومی استفاده می‌کند.

* یکی از کارهایی که عباسیان می‌کردند این بود که می‌گفتند ما با خاندان پیامبر یکی بوده و همه ما از بنی هاشم هستیم چرا که بنی هاشم مقدس هستند و مردم باید احترام‌شان را حفظ کنند؛ حضرت برای مقابله با این تفکر غلط و بیدار سازی جامعه چه کرد؟

امام کاظم (ع) این تفکر را اصلاح می‌کردند و می‌فرمودند شما از بنی هاشم نیستید و حق حکومت ندارید، حق ما هستیم و حکومت از آن خاندان پیامبر است نه بنی عباس یا خاندان‌های دیگر بنی هاشم. امام (ع) این مطالب را در مجالس مختلف بیان می‌کردند و موضوع را بین مردم جا می‌انداختند. این مسائل سبب شد که امام یک پایگاه فرهنگی فکری راه اندازی کنند. پایگاه

فکری و فرهنگی که امام کاظم (ع) ایجاد کردند، مسئله کم و کوچکی نیست و تأثیرات بسیار زیادی در کوتاه مدت و بلند مدت داشته است. پایگاه فکری امام با تدریس امام به شاگردان آغاز می شود و شاگردان امام پس از علم آموزی نزد امام به سراسر ممالک اسلامی سفر کرده و افکار و اعتقادات ناب و درست را به مردم می آموزند. از جمله شاگردان امام یونس بن عبدالرحمان و محمد بن علی بن نعمان هستند.

پایگاه فکری امام کاظم (ع) با تدریس امام به شاگردان آغاز می شود و شاگردان امام پس از علم آموزی نزد امام به سراسر ممالک اسلامی سفر کرده و افکار و اعتقادات ناب و درست را به مردم می آموزند

* غیر از پایگاه فکری آیا اقداماتی نیز در عرصه سیاسی، اقتصادی و رفع مشکلات مردم انجام دادند؟ آن روش ها چه بود؟

بله. امام کاظم (ع) علاوه بر پایگاه ارتباطی که همان نهاد وکالت است و پایگاه فکری، پایگاه های اقتصادی و معیشتی نیز دارند. امام (ع) در حل و فصل مشکلات مردم از روش های مختلفی استفاده می کنند از جمله اینکه اموالی که از طریق وکلا جمع آوری می شد را میان شیعیان پخش می کردند. مسائل اقتصادی شیعیان برای امام بسیار مهم بود و امام به انحاء مختلف سعی در حل مشکلات معیشتی و اقتصادی شیعیان داشتند. پایگاه اقتصادی امام بسیار تأثیرگذار بود و نمی گذاشت شیعیان سست شده و دست از اعتقادات خود بردارند.

پایگاه دیگری که امام کاظم (ع) داشتند پایگاه سیاست گذاری بود. در این پایگاه امام مسائل مختلف سیاسی از جمله مخالفت با نظام سیاسی حاکم، همراهی نکردن با نظام سیاسی عباسیان، تربیت شاگردان و اتخاذ رویکردهای سیاسی را رقم می زدند. در دوران عباسیان حرکت های اعتراضی علیه حکومت شکل می گرفت، امام کاظم (ع) از جهات مختلف مالی و شبکه تبلیغاتی به آنها کمک می کردند، اگر لازم می شد به معترضان پناه داده و آنها را پنهان می کردند. دفاع امام کاظم (ع) از حرکت های اعتراضی به جایی رسیده بود که وقتی امام رضا (ع) به امامت رسید، حکومت وقت از ترس فروپاشی حکومت تصمیم گرفت ولیعهدی را به امام رضا (ع) بدهد تا شاید به این وسیله بتواند از گسترش اعتراض ها جلوگیری کند.

* از دیگر مسائل دوران امام کاظم (ع) بحث زندان حضرت است؛ بفرمائید دلیل این زندانی شدن چه بود و حضرت چگونه شیعیان را هدایت و با از انحراف آنان جلوگیری می کردند؟

امام (ع) در دوران حیات مبارکشان چندین بار در زندان های مختلف زندانی می شوند. هر چه حرکت ها و فعالیت های امام کاظم (ع) گسترده تر می شد، وحشت دشمن بیشتر می شد از این رو به دنبال آن زندانی شدن امام نیز بیشتر می شد. یکی از مسائلی که در تاریخ تشیع مطرح شده این است اینکه در دوره امام کاظم (ع) احتمال قیام و تشکیل حکومت وجود داشته است. برخی معتقد بودند امام کاظم (ع) همان مهدی موعود است به همین دلیل برخی افراد بعد از امام کاظم (ع) به ائمه بعدی نپیوستند. امام کاظم (ع) در این زمینه نیز بسیار روشننگری کرده و به بیان ویژگی های امام زمان (عج) می پرداختند از جمله اینکه می فرمودند ایشان پنجمین نسل از فرزندان من است.

در دوران امامت امام کاظم (ع) علاوه بر آن چند نفری که ادعای امامت کردند، فرقه هایی نیز ادعای امامت داشتند، از آن جمله می توان به فرقه ناقوسیه که معتقد به جاودانگی امام صادق (ع) بودند، فرقه اسماعیلیه، فرقه مبارکیه و فرقه های دیگری اشاره کرد که ادعاهای غلوآمیز و خطرناکی داشتند. برخی از آنها معتقد بودند که امام در جایگاه پیامبر یا خدا قرار دارد، بعضی نیز مسائل دینی را منکر می شدند و می گفتند اگر کسی امام را بشناسد دیگر نیازی نیست که نماز بخواند یا روزه بگیرد. این فرقه های انحرافی دزدسرهایی را برای شیعیان درست می کردند و حکومت ها این فرقه ها را بهانه کرده و به کشتن و سرکوب شیعیان می پرداختند. در حالی که این اعتقادات انحرافی مربوط به فرقه های خاص بود و امام نیز با آنان مخالفت و مبارزه می کردند و در مجالس مختلف منحرف و دروغگو بودن آنها را برای مردم تبیین می کردند.

مسائل اقتصادی شیعیان برای امام بسیار مهم بود و امام به انحاء مختلف سعی در حل مشکلات معیشتی و اقتصادی شیعیان داشتند. پایگاه اقتصادی امام بسیار تأثیرگذار بود و نمی گذاشت شیعیان سست شده و دست از اعتقادات خود بردارند

روش مبارزاتی امام چگونه بوده است؟

امام کاظم (ع) به افکار عمومی بسیار توجه داشتند و در مقابل مبارزاتی که عباسیان برای فریب افکار عمومی انجام می دادند امام بسیار تلاش می کرد افکار عمومی را اصلاح کند. امام کاظم (ع) برخی از یاران خود را در دستگاه حکومت نفوذ داده بودند و از این طریق از اخبار نظام حاکم مطلع شده و گاهی مطالب را در میان شیعیان مطرح کرده و دروغ دستگاه حاکمه را برملا می کردند. از جمله اینکه نظام حاکم خیلی تلاش می کرد خود را از فرزندان پیامبر و صاحب حق در امر حکومت معرفی کند، اما امام

کاظم (ع) با بیان استدلال‌های محکم و استناد به آیات قرآن امر مشتبه را برای مردم تبیین کرده و آنها را به حق راهنمایی می‌کردند. امام به مبارزات و روشننگری فکری معتقد و پایبند بود.

امام کاظم (ع) بسیار اهل زهد بودند. از جمله کارهایی که امام کاظم (ع) انجام دادند این بود که تفکر مبارزه را جا انداختند، هر کدام از فرزندان و یاران امام به یک منطقه رفتند و تفکر مبارزه را بسط و گسترش دادند. در نتیجه این تلاش‌ها، در مدت کوتاهی این تفکر تبدیل به یک تفکر اصیل شد و سادات موسوی توانستند در برخی مناطق حکومت‌های محلی را به لحاظ فکری و رفتاری پشتیبانی کنند. فرزندان امام کاظم (ع) به هر منطقه‌ای که وارد می‌شدند مورد استقبال مردم قرار می‌گرفتند و به دلیل شخصیت برجسته و کرامتی که داشتند، از جایگاه معنوی خاصی در میان شیعیان برخوردار بودند.

هر کسی حاضر نمی‌شد برنامه هارون الرشید را برای شهادت امام انجام دهد، افرادی که امام را قبول نداشتند باز هم می‌دانستند که ایشان از خاندان پیامبر هستند و کشتن چنین شخصیتی بسیار خطرناک است، به همین خاطر دشمنان ائمه (ع) برای به شهادت رساندن آن حضرات باید انسان‌های بسیاری شقی و بدی را پیدا می‌کردند تا حاضر شوند چنین جنایتی را انجام دهند. امام کاظم (ع) در فاصله سال‌های امامت‌شان از سال ۱۴۸ تا ۱۸۰ کاری می‌کنند که حاکمان وقت احساس خطر کرده و می‌ترسند حکومت را از دست بدهند و همین امر باعث می‌شود نقشه قتل امام را کشیده و آن حضرت را به شهادت برسانند. تلاش‌های بی‌وقفه امام کاظم (ع) باعث می‌شود تشیع وارد مناطق مختلف شده و گسترش پیدا کند. از این دوره به بعد است که تشیع به شهرهای مختلف از جمله مصر، خراسان و مناطق دوردست وارد شده و تفکر امامیه و شیعه از طریق شبکه یاران امام کاظم (ع) منتشر شود.